

โครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง

ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีโครงสร้างทางสังคมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งแตกต่างไปจากคนไทยโดยทั่วไป การศึกษาโครงสร้างทางสังคมในที่นี้จะศึกษาอย่างละเอียดในคำนำต่าง ๆ กล่าวคือในด้านครอบครัวและระบบเครือญาติ โครงสร้างอำนาจในครอบครัว การจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน การจัดลำดับชั้นทางสังคม สถานภาพและบทบาทของผู้นำชุมชน และโครงสร้างอำนาจในชุมชน

ครอบครัวและระบบเครือญาติ

ครอบครัว เป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด เป็นรากฐานของโครงสร้างทางสังคม ครอบครัวของลาวโซ่งเป็นผลมาจากการแต่งงาน ประเภทที่ให้อิสระแก่หนุ่มสาวที่จะเลือกคู่ครองของคนใดตามความพอใจ โดยมีพ่อแม่เป็นผู้คอยให้คำแนะนำเท่านั้น

ลักษณะครอบครัวของลาวโซ่งบ้านสระ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) มากกว่าครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่าในหมู่บ้านมีครอบครัวขยายร้อยละ 57.86 และครอบครัวเดี่ยวย่อละ 42.14 (ดูตารางที่ 9 ในภาคผนวก ก.) โดยในครอบครัวขยายจะประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก นอกจากนี้จะมีพ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อแม่ของสามีหรือภรรยาตลอดจนญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยาอาศัยอยู่ด้วย ลักษณะครอบครัวแบบนี้ จะพบมากกว่าครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ครอบครัวของลาวโซ่งมักมีลักษณะเป็นระบบหมุนเวียน กล่าวคือจากครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูกนั้นต่อมา เมื่อลูกชายแต่งงานก็จะนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมด้วย ทำให้ครอบครัวเดี่ยวกลายสภาพเป็นครอบครัวขยาย อันประกอบด้วยครอบครัวของพ่อแม่เดิม ญาติพี่น้องทางฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ (ถ้ามี) และครอบครัวของลูกชายที่แต่งงาน ส่วนลูกสาวของครอบครัวนั้น เมื่อแต่งงานก็จะไปอยู่กับฝ่ายพ่อแม่ของสามี เมื่อมีลูกชายคนอื่นในครอบครัวแต่งงาน

และนำภรรยา เข้ามาอยู่กับพ่อแม่ ลูกชายคนที่แต่งงานก่อนกับครอบครัวก็แยกตัวออกมาปลูกบ้าน เรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ๆ กับบ้านเรือนของพ่อแม่ มีความเป็นอิสระในฐานะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่ยังคงมีความผูกพันและทำหน้าที่เป็นหน่วยครัวเรือนเดียวกันภายใต้การนำของพ่อแม่ จนในที่สุดเมื่อพ่อแม่สิ้นชีวิตลง สมบัติก็ตกเป็นของครอบครัวลูก ๆ ตามที่พ่อแม่แบ่งให้ หน่วยครัวเรือนก็สลายตัวออกเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยวใหม่ ซึ่งเป็นอิสระ ครอบครัวเดี่ยวซึ่งแยกตัวออกมา ก็จะเริ่มดำเนินเข้าสู่ระบบหมุนเวียนของตัวในแบบเดิมอีก ทั้งนี้ที่ลูกชายในครอบครัวได้แต่งงานและนำภรรยา เข้ามาอยู่ในบ้านของพ่อแม่

+ ภายในครอบครัวคนเฒ่าคนแก่จะได้รับการเคารพนับถือจากลูกหลาน ทำหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงหลาน ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้ชายที่มีอาวุโสมากที่สุดเป็นหัวหน้าครัวเรือน สมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำมาหากิน ทำไร่ทำนา ทำที่สิ่งเกิดพบว่า ลาวโซ่ง เป็นคนขยันขันแข็งทั้งชายและหญิงมักไม่ปล่อยให้เวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ ทั้งในฤดูทำนาทำไร่ หรือว่างเว้นจากการ เกษ ก็มักจะหางานอื่นทำ เช่น ทาปลา จักสาน ทอผ้า เด็ก ๆ ทั้งชายหญิงต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน เท่าที่พอจะทำได้

+ ในด้านการอบรมเลี้ยงดูนั้น เด็ก ๆ ลาวโซ่งทั้งชายและหญิงจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักเท่าเทียมกัน พ่อแม่ลาวโซ่งมักไม่นิยมเขียนสติลูก * มักจะสั่งสอนด้วยวาจา มากกว่าถือกันว่าเป็นหน้าที่ของแม่เป็นผู้ดูแลสั่งสอน ยกเว้นในกรณีสำคัญจะยกให้ เป็นหน้าที่ของพ่อต้องตัดสินใจและลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม ครอบครัวลาวโซ่งส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว ทั้งนี้ เพราะตามประเพณีลูกชายจะ เป็นผู้สืบผิบรรพบุรุษและเลี้ยงผิบรรพบุรุษ ตลอดจนถึงเลี้ยงผิพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ตายไป โดยทำพิธีฝังศพและเผาศพเรือนให้กับผิบรรพบุรุษ ส่วนลูกสาว เมื่อแต่งงานไปแล้ว จะไปนับถือผิทางสามีไปเลี้ยงผิทางฝ่ายสามี จึงไม่ค่อยมีความสำคัญต่อครอบครัว เท่ากับลูกชายจากการสำรวจพบว่า ลาวโซ่งบ้านสระต้องการมีลูกชายมากกว่าลูกสาวถ้าสามารถเลือกได้ กล่าวคือพบว่า ต้องการมีลูกชายร้อยละ 59.29 และต้องการมีลูกสาวร้อยละ 40.71 เท่านั้น (ดูตารางที่ 10 ในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้เป็นเพราะ ความเชื่อถือ เกี่ยวกับการเลี้ยงผิบรรพบุรุษนั่นเอง

* ถ้าจำเป็นต้องเขียนสติ จะต้องทำในบริเวณที่อยู่ห่างจากห้องผีเรือน และถ้าขณะเขียนตินั้น ลูกวิ่งหนี เข้าไปในห้องผีเรือน พ่อแม่จะตาม เข้าไปเขียนตียังไม่ได้ พ่อแม่จะต้องเคารพผีเรือน

นอกจากนี้ครอบครัวลาว ไช่ส่วนมากจะให้ความสนใจกับลูกคนโตเป็นพิเศษ จะเห็นได้จากการที่เรียกชื่อพ่อแม่เด็กตามชื่อเด็กคนนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าบ้านนั้นมีลูกคนโตชื่อสุข ก็จะใช้เรียกพ่อแม่เด็กว่า พ่อสุข ลุงสุข ป้าสุข เป็นต้น จนบางครั้งถึงกับลืมชื่อจริงของพ่อแม่เด็กเลยก็มี

ในด้านการแต่งงาน สังคมลาว ไช่ เปิดกว้างให้อิสระแก่หนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองอย่างเต็มที่ โดยหนุ่มสาวจะเลือกคู่ครองกันเองตามความพอใจ พ่อแม่ไม่ขัดขวาง เพียงแต่ให้คำแนะนำเวลาที่ลูกมาปรึกษาเท่านั้น การแต่งงานไม่มีข้อกำหนดว่าต้องแต่งงานกับคนในหมู่บ้านหรือต้องแต่งงานกับคนลาว ไช่ด้วยกัน หนุ่มสาวจะแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านหรือคนนอกกลุ่มซึ่งได้แก่ คนไทย คนจีนก็ได้ แต่ที่บ้านสระหนุ่มสาวนิยมแต่งงานกับคนลาว ไช่ด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง มีเพียงเล็กน้อยที่แต่งงานกับคนที่อยู่นอกหมู่บ้านไกล ๆ ส่วนคนที่แต่งงานกับคนนอกกลุ่ม เช่น คนไทย จีน มักไม่ตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้าน แต่ไปอยู่ที่อื่น นอกจากนี้สังคมลาว ไช่ยังให้อิสระแก่ลาว ไช่ที่อยู่คนละชนชั้น (ตามการแบ่งชนชั้นดั้งเดิมตามความเชื่อ) แต่งงานกันได้ กล่าวคือ ผู้ท้าวและผู้ไพร่ สามารถแต่งงานกันได้ไม่ถือว่าเป็นการผิดประเพณี โดยมีข้อแม้ว่า ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ท้าว ต้องจัดพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว ในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นผู้ไพร่ ฝ่ายหญิงเป็นผู้ท้าว ถึงแม้ว่าจะต้องจัดพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าวก็ตาม แต่ครั้งผ่านพิธีแต่งงานไปแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้อง เข้าผีผู้ไพร่ทางฝ่ายชาย การ เข้าผีหรือการสืบสกุลนั้น จะยึดถือทางด้านฝ่ายชายเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ลาว ไช่บ้านสระซึ่งนิยมแต่งงานกับคนลาว ไช่ด้วยกันนั้นมีหลายคู่ที่เกี่ยวข้อง เป็นเครือญาติกัน ทั้งนี้ เพราะสังคมลาว ไช่ไม่มีข้อห้ามเกี่ยวกับการแต่งงานในหมู่เครือญาติ คนเฒ่าคนแก่นิยมและพอใจให้ลูกหลานแต่งงานกันในกลุ่มเครือญาติด้วยกันด้วย เพราะทรัพย์สินสมบัติที่ดินที่มีอยู่ จะได้ไม่ต้องถูกแบ่ง แต่มีข้อแม้ว่า เครือญาติที่แต่งงานกันได้นั้นจะต้อง เป็นญาติต่างฝั่งกันเท่านั้น ส่วนเครือญาติสายโลหิต และเครือญาติผีเดียวกันไม่นิยมแต่งงานกัน เพราะถือว่าใกล้เคียงกันมาก จากการสำรวจพบว่า ผู้ที่เห็นว่าการแต่งงานกับ

ญาติผู้เดียวกันเป็นข้อห้ามมีถึงร้อยละ 92.86 ในขณะที่เห็นว่าพออนุโลมได้ เป็นกรณีพิเศษเพียงร้อยละ 7.14 แสดงให้เห็นว่าลาวโซ่งส่วนใหญ่ห้ามแต่งงานกับคนที่อยู่ในผีเดียวกัน (ดูตารางที่ 11 ในภาคผนวก ก.)

การแต่งงานของลาวโซ่งดั้งเดิมนั้นคงจะมีการ "อาสา" ซึ่งหมายถึงการที่ฝ่ายชายตกลงจะไปอยู่รับใช้ หรืออยู่ช่วยทำงานให้กับครอบครัวของพ่อตาแม่ยาย เป็นการแบ่งเบาภาระ และเพิ่มผลผลิตในครอบครัว โดยจะอาสาอยู่ที่นั่นแล้วแต่พ่อตาจะกำหนดหรือแล้วแต่จะตกลงกัน เช่น 2, 3, 5 ปี เมื่อครบกำหนดที่กล่าวอาสาไว้ ฝ่ายชายก็จะนำภรรยามาทำพิธีเข้าผีที่บ้านพ่อแม่ของตน และอยู่ในบ้านของพ่อแม่ฝ่ายชายเรื่อย ๆ ไป จนกว่าจะแยกครอบครัว การอาสาที่ลาวโซ่งถือว่าเป็นการทดแทนบุญคุณพ่อตาแม่ยายอย่างหนึ่ง เพราะการแต่งงานดั้งเดิมนั้นฝ่ายหญิงไม่ได้เรียกสินสอด เป็นเงินทองมากมายเหมือนในปัจจุบัน ปัจจุบันการอาสาอยู่น้อยมากในสังคมลาวโซ่งบ้านสระ กล่าวคือ เมื่อแต่งงานแล้วสามี มักจะนำภรรยาเข้ามาอยู่ในบ้านพ่อแม่ของตนเพื่อทำพิธีเข้าผีและอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อแม่เรื่อย ๆ ไปจนกว่าจะแยกครอบครัว หรือบางทีเมื่อทำพิธีเข้าผีแล้วก็แยกครอบครัวไปเลยก็มีแต่ยังมีจำนวนน้อย จากการสำรวจพบว่าหัวหน้าครัวเรือนของลาวโซ่งบ้านสระเคยอาสาและปัจจุบันไม่ได้อาสาแล้วมีร้อยละ 58.57 ส่วนที่ไม่ได้อาสาคือแต่งงานแล้วนำภรรยามาอยู่บ้านพ่อแม่ของตนเลยร้อยละ 35.71 (ดูตารางที่ 12 ในภาคผนวก ก.)

อย่างไรก็ตาม ชีวิตการแต่งงานในสังคมลาวโซ่งจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว คือแบบ Monogamy ไม่นิยมการมีภรรยาหลายคน และไม่นิยมการหย่าร้างกัน จากการศึกษาพบว่าลาวโซ่งบ้านสระ ร้อยละ 99 ไม่เห็นด้วยกับการหย่าร้าง แต่ถ้าจะต้องมีการหย่าร้างกันจริง ๆ ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะช่วยกันเกลี้ยกล่อมให้เห็นแก่ลูก ถ้าเกลี้ยกล่อมไม่สำเร็จก็จะพากันไปตกลงที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แล้วจึงแยกกันอยู่ โดยผู้หญิงจะกลับไปใช้นามสกุลของพ่อแม่และไปนับถือผีทางพ่อ ส่วนลูก ๆ นั้นจะได้อยู่กับแม่ แต่ไปสืบผี นับถือผีทางฝ่ายสามีเดิม แต่จากการสอบถามชาวบ้านพบว่า กรณีเช่นนี้มีไม่มากนักในสังคมลาวโซ่งบ้านสระ คือมีเพียง 10 รายเท่านั้น ส่วนผู้ที่สามีตายหรือภรรยาตายหรือผู้ที่หย่าร้างถ้าจะแต่งงานอีกก็ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด แต่ชาวบ้านก็ไม่นิยมแต่งงานกับพ่อแม่ฝ่ายแม่ฝ่าย ถ้าเป็นแม่ฝ่ายจะแต่งงานใหม่ก็ต้องออกจากผีเดิมของสามีที่ตนนับถือ เสียก่อน จึงจะแต่งงานใหม่ต่อไปได้

เมื่อพิจารณา เรื่องที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน จะเห็นว่า เมื่อทำพิธีแต่งงานเสร็จแล้ว คู่สามีภรรยาจะต้องอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อแม่ฝ่ายหญิง ช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำมาหากิน ระยะเวลาหนึ่งก่อน จนกว่าจะครบกำหนดที่กล่าวอาสาไว้ หรือจนกว่าสมาชิกของครอบครัวคือลูกสาวคนถัดไปแต่งงาน ทั้งนี้แล้วแต่จะตกลงกัน ในขณะที่อาสาพ่อแม่ฝ่ายหญิงอยู่นั้น ฝ่ายชายจะเป็นเพียงแรงงานในครอบครัวของพ่อแม่ฝ่ายหญิงช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำงานในที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อครบตามกำหนดที่ตกลงกันไว้ ฝ่ายชายจะนำภรรยามาอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ของตนและทำพิธีรับสะโบ้ เข้าผี เพื่อจะได้นับถือผีเดียวกัน ทรัพย์สินสมบัติที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงให้มาส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น วัว ควายหรือเงินทอง การอยู่ในครอบครัวของฝ่ายชาย เป็นการอยู่ที่ถาวรไม่ใช้การอาสา โดยจะอยู่ในบ้านพ่อแม่ฝ่ายชายได้เรื่อยไปจนกว่าจะสามารถแยกครอบครัวไปอยู่ตามลำพังได้ หรือจนกว่าลูกชายคนถัดไปจะนำสะโบ้ เข้าบ้าน ดังนั้นจึงพบว่า ในบางครอบครัวมีสะโบ้ 1-2 คน อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันซึ่งเป็นครัวเรือนขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยญาติพี่น้องที่เป็นญาติผีเดียวกัน ลูกสะโบ้นอกจากจะต้องทำอะไรทำนาที่เป็นอาชีพหลักแล้วยังต้องรับผิดชอบงานภายในบ้าน เช่น หุงหาอาหาร ปัดกวาดบ้านเรือน เลี้ยงหมู ถ้ามีลูกก็จะต้องเลี้ยงดูลูกไปด้วย อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่ฝ่ายชายนำภรรยาอยู่ในบ้านพ่อแม่ของคนนั้น พ่อแม่จะแบ่งที่นาให้ทำกิน โดยพ่อแม่จะยังไม่ให้สิทธิ์ถือครองโดยเด็ดขาด แต่สามีภรณาก็มีสิทธิ์ในผลผลิตจากที่นาที่แบ่งมาทำ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยพ่อแม่ทำนาในส่วนที่เป็นที่นาที่ไร่ของครอบครัวด้วย

โดยทั่วไปเมื่อลูกชายคนต่อไปของครอบครัวแต่งงาน และนำสะโบ้ เข้าบ้าน พ่อแม่จะพิจารณาว่าลูกชายคนก่อนสามารถแยกครอบครัวได้แล้วหรือไม่ ถ้าแยกครอบครัวได้ก็จะแยกออกมาสร้างบ้านเรือนในบริเวณใกล้บ้านของพ่อแม่ที่ยังพอมือที่ว่างอยู่ ถ้าไม่มีที่ว่างก็จะพยายามสร้างบ้านอยู่บริเวณใกล้เคียงบนที่ดินที่พ่อแม่ฝ่ายชายอนุญาตให้ การปลูกเรือนจะได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ฝ่ายชายเป็นส่วนใหญ่ อาจจะได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงบ้าง ซึ่งเป็นส่วนน้อย แต่ส่วนมากมักไม่ได้รับความช่วยเหลือ โดยเฉพาะกรณีที่ยู่หญิงมาจากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ไกล ๆ

เนื่องจากพ่อแม่มักจะหลีกเลี่ยงที่จะให้ที่ดินถูกแบ่งแยกออกเป็นแปลง เล็กแปลงน้อย ในระหว่างที่คนยังมีชีวิตอยู่ พ่อแม่จึงยังไม่ยอมให้สิทธิเด็ดขาดในการถือครองที่ดิน นอกจากสิทธิในการทำกินในที่ดินที่ได้รับส่วนแบ่ง ในสังคมลาวไซ่ง่วนส่วนใหญ่ผู้ชาย เมื่อแต่งงานมักจะนำภรรยา เข้ามาอยู่ในครอบครัวของพ่อแม่ต้นหรือมักจะมาปลูกบ้าน เรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านพ่อแม่ กลุ่มครัวเรือนต่าง ๆ เหล่านี้จึง เป็นกลุ่มครัวเรือนที่ทำหน้าที่เป็นกลุ่มทางสังคมในขณะเดียวกัน ภายใต้การนำของพ่อแม่ผู้ซึ่งมีอำนาจในการปกครอง และมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ดินที่แต่ละครอบครัวทำมาหากิน ความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติ พ่อแม่ พี่น้อง ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันนี้มีความแน่นแฟ้นมาก โดยเฉพาะเครือญาติฝ่ายเดียวกัน ซึ่งเป็นเครือญาติทางฝ่ายชายหรือฝ่ายพ่อ ทั้งนี้ เพราะมีประเพณีที่ทำให้เครือญาติ เหล่านี้มารวมกัน คือประเพณีที่เกี่ยวกับความ เชื่อในการ เคารพบูชาผีบรรพบุรุษเดียวกันร่วมกัน ซึ่งได้แก่ พิธีเสน เรือน ซึ่งจะมีขึ้นใน 2-3 ปี ต่อครั้ง

* เกี่ยวกับการตั้งบ้านเรือนอย่างถาวรของคู่สามีภรรยาของลาวไซ่ง่วนบ้านสระนั้น จากการสำรวจพบว่า ที่ดินที่ตั้งบ้านเรือน เป็นที่ดินที่ได้รับจากพ่อแม่ฝ่ายสามีร้อยละ 72.86 ส่วนที่ดินที่ได้รับจากพ่อแม่ฝ่ายภรรยาร้อยละ 27.14 (ดูตารางที่ 13 ในภาคผนวก ก.) บ้านเรือนที่ตั้งขึ้นนั้นอยู่ใกล้ชิดกับเครือญาติฝ่ายสามีร้อยละ 74.29 ส่วนที่อยู่ใกล้ชิดกับเครือญาติฝ่ายหญิงมีบ้างเหมือนกันคือร้อยละ 22.14 (ดูตารางที่ 14 ในภาคผนวก ก.) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมลาวไซ่ง่วนบ้านสระนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเครือญาติฝ่ายชายมากกว่าฝ่ายหญิง นอกจากฝ่ายชายจะอาสาขาดหรือฝ่ายหญิงมีฐานะดีกว่าฝ่ายชายมากก็อาจจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเครือญาติฝ่ายหญิง ซึ่งมีจำนวนน้อย

เท่าที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าที่อยู่อาศัยของคู่สามีภรรยาหลังแต่งงานในระยะแรก ๆ ส่วนมากเป็นแบบ Matrilocal Residence คือคู่สมรสต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ระยะหนึ่งอาจจะเป็น 2-3 ปีขึ้นไป ต่อจากนั้นต้องแยกครอบครัวจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงมาอยู่กับฝ่ายชายอย่างถาวร สภาพที่อยู่อาศัยจึงเป็นแบบ Patrilocal Residence แต่หากครอบครัวฝ่ายชายมีสมาชิกมากหรือบ้านเรือนคับแคบ คู่สามีภรรยาอาจไปปลูกบ้านเรือนของตนเองอยู่

ต่างหากซึ่งเป็นแบบ Neolocal Residence ก็ได้ โดยจะเลือกที่จะปลูกบ้านอยู่ที่ดินที่ใกล้กับญาติฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายก็แล้วแต่จะตกลงกัน แต่ส่วนใหญ่มักจะเลือกปลูกบ้านของตนเองอย่างถาวรในบริเวณที่ใกล้เคียงกับญาติทางฝ่ายชาย

อย่างไรก็ตามในสังคมลาวไซ่ง่มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเลือกที่อยู่หลังการแต่งงาน เช่น ในกรณีฝ่ายชายเป็นลูกคนเดียวไม่มีใครเลี้ยงดูพ่อแม่ก็อาจจะนำภรรยาเข้ามาอยู่ในบ้านของคนเลยโดยไม่ต้องอาสา หรือกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นลูกคนเดียว ฝ่ายชายจะต้องอาสา ขาดคือต้องไปอยู่ทำมาหากินที่บ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิงตลอดชีวิต โดยที่ฝ่ายหญิงก็ยังต้องนับถือฝ่ายชาย และฝ่ายชายก็จะเป็นผู้นำในครอบครัวของฝ่ายหญิง เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงตายไป พร้อมกับสิบลมรดกที่ดินและบ้านของฝ่ายหญิงขณะที่ได้ส่วนแบ่งในที่ดินจากพ่อแม่ของตนเองด้วย ซึ่งกรณีเช่นนี้มีน้อยมากในสังคมลาวไซ่ง่บ้านสระ

ในด้านการให้มรดก สังคมลาวไซ่ง่จะให้มรดกแก่ลูกชายมากกว่าลูกสาว บ้านและที่ดินที่ปลูกบ้านจะสืบทอดเป็นของลูกชาย ซึ่งปกติได้แก่ลูกชายคนสุดท้ายหรือลูกชายคนเล็ก แต่อาจจะเป็นลูกชายคนอื่น ๆ ที่พ่อแม่พอใจอยู่ด้วยตอนแก่เฒ่าก็ได้ ทั้งนี้ไม่ได้จำกัดอย่างเด็ดขาด ในสังคมลาวไซ่ง่พ่อแม่จะเลือกอยู่กับลูกชาย เพราะลูกชายจะเป็นผู้สืบทอดการเลี้ยงผีและสืบพิธีบรรพบุรุษตามประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ส่วนทรัพย์สินเกี่ยวกับที่ดินนั้น พ่อแม่จะแบ่งให้ทั้งลูกชายและลูกสาว โดยที่ลูกชายจะได้มากกว่าลูกสาวประมาณครึ่งหนึ่ง เช่น ลูกสาวทุกคนได้ที่ดิน 5 ไร่ ลูกชายทุกคนก็จะได้คนละ 10 ไร่ เป็นต้น พ่อแม่จะเหลือที่ดินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อที่ตนเองจะได้ทำกินโดยความช่วยเหลือของลูกชาย ลูกสะใภ้คนที่พ่อแม่อยู่ด้วยตอนแก่เฒ่าเมื่อพ่อแม่สิ้นชีวิตลง บ้าน ที่ดินติดกับบ้าน ที่ดินในส่วนของพ่อแม่ รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จะตกเป็นสิทธิ์แก่ลูกชายคนที่เลี้ยงดูพ่อแม่ หรือพ่อแม่อยู่ด้วยตอนแก่เฒ่า ดังนั้น ลูกชายคนที่พ่อแม่อยู่ด้วยตอนแก่เฒ่าจะได้รับทรัพย์สินมรดกมากกว่าลูกชายและลูกสาวคนอื่น ๆ ลักษณะการให้มรดกนี้ถือว่าเป็นประเพณีไม่มีการขัดแย้งกันระหว่างลูกชายและลูกสาว ส่วนเครื่องประดับต่าง ๆ พ่อแม่มักจะให้แก่ลูกสาวแต่ส่วนใหญ่แล้วมรดกเกี่ยวกับเครื่องประดับ มักจะไม่ค่อยมี ส่วนทรัพย์สินทางค้ำอื่น ๆ เช่น วัว ควาย เงินทองมักจะแบ่งให้ลูกชายและลูกสาวเท่า ๆ กัน อย่างไรก็ตาม

ลูกสาว แม้ว่าจะได้รับส่วนแบ่งที่ดินจากพ่อแม่ แต่เนื่องจากผู้หญิง เมื่อแต่งงานแล้วมักจะไปอยู่อย่างถาวรที่บ้านพ่อแม่ฝ่ายชาย และได้รับส่วนแบ่งที่ดินจากพ่อแม่ฝ่ายสามี ฉะนั้นปกติผู้หญิง ถ้าไปแต่งงานกับผู้ชายนอกหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล ก็มักจะสละสิทธิ์ที่ดินให้แก่พี่น้องผู้ชาย ผู้หญิง เมื่อแต่งงานจึงอาจจะได้รับส่วนแบ่งจากพ่อแม่ เป็นวัว ควาย หรือเงินทอง เพื่อไปทำขุนเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่แล้วแต่จะตกลงกัน

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับการสืบทอดมรดกที่ดินนี้ ช่วงที่มีการสืบทอดมรดกที่ดินส่วนใหญ่ คือตอนแต่งงานกับคนที่พ่อแม่แก่ลงหรือตายไป การรับมรดกตอนแต่งงานตามปกติจะไม่ได้รับกรรมสิทธิ์เป็น เจ้าของที่ดิน โดยสมบูรณ์ พ่อแม่จะแบ่งที่ดินและให้สิทธิเพียงการใช้เท่านั้น ไม่ให้สิทธิในการครอบครองและให้ลูก ๆ ทำการเพาะปลูกในที่ดินนั้น ประเพณีการแบ่งแบบนี้ เรียกว่า "แบ่งให้ทำ" พวกลูก ๆ จะทำการเพาะปลูกในส่วนแบ่งที่ตัวเองได้รับสิทธิ เมื่อพ่อแม่แก่ลง (หรือตายไป) สิทธิการครอบครองก็จะ เป็นของลูก ๆ แต่ละคนตามที่พ่อแม่แบ่งให้โดยสมบูรณ์ และอาจจะมีการซื้อขายสิทธิในการใช้ในระหว่างลูก ๆ ได้ ปกติที่ดินที่ได้รับจากพ่อแม่ นั้น ลาวโซ่ง บ้านสระมักไม่นิยมขาย แต่จะเก็บไว้ให้ลูกหลานสืบต่อไป แต่ถ้าจะขายก็จะขายให้กับญาติพี่น้องคนในตระกูลเดียวกัน เป็นประเพณีที่ว่า ที่ดินควรพยายามรวมไว้ให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน ไม่แบ่งให้คนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

การสืบทอดทางสังคมของกลุ่มชนลาวโซ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ทั้งนี้ เนื่องจากลาวโซ่งมีความเชื่อ เกี่ยวกับการนับถือผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษมาตั้งแต่โบราณ จึงต้องกระทำพิธีกรรม เพื่อแสดงถึงการ เคารพบูชาบรรพบุรุษ ผู้ที่มีบรรพบุรุษเดียวกันซึ่ง เรียกว่าญาติผีเดียวกัน จะ เป็นผู้ร่วมประกอบพิธี พิธีที่แสดงให้เห็นถึงการรวมกัน ในเครือญาติอย่างเด่นชัด คือพิธี เสน เรือนหรือที่ลาวโซ่ง เรียกว่า การเลี้ยงผี เรือนหรือผีบรรพบุรุษ ในการทำพิธี เสน เรือนนี้ ความประเพณี เป็นหน้าที่ของลูกชายทุกคนที่จะต้องจัดขึ้น ส่วนลูกสาวเพียงแต่ มาสมทบเท่านั้น โดยในตอนแรก การ เสน เรือนจะจัดขึ้นที่บ้านใหญ่คือบ้านของพ่อแม่ก่อน โดยพ่อ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ดำเนินการ แต่พอลูกชายแยกบ้านออกไป ตอนแรกบ้านที่สร้างใหม่จะไม่มีการตั้งบ้าน ลูกชายจะต้องทำพิธี เชิญผีบรรพบุรุษจากบ้านพ่อแม่ เดิมมาอยู่ด้วย เมื่อมีโอกาสหรือจนกว่าพ่อแม่ฝ่ายชาย เสียชีวิตจึงทำพิธี เชิญผีพ่อแม่ และ ผีบรรพบุรุษมาไว้ที่บ้าน และต้องสืบทอดการ เลี้ยงผีบรรพบุรุษ เรื่อยไป

ในด้านการสืบผีซึ่งก็คือการสืบสกุลของลาวโซ่งนั้น ลูกชายทุกคนจะเป็นผู้สืบผีบรรพบุรุษ การสืบผีจะสืบผีทางฝ่ายชาย ส่วนในด้านการนับถือผีนั้น ลูกหลานจะนับถือผีฝ่ายพ่อหรือฝ่ายชาย ลูกสาว เมื่อแต่งงานจะต้องไป เข้าผี เพื่อสืบผีและเข้าร่วม เลี้ยงผีทางฝ่ายสามี อย่างไรก็ตามในกรณีที่ในครอบครัวใดมีแต่ลูกสาวหรือมีลูกสาวคนเดียว ถ้าพ่อแม่ตายไปและภายในครอบครัวลูกสาวที่แต่งงานแล้วยังไม่มีลูกชาย ก็อนุโลมให้ลูกสาว เลี้ยงผีบรรพบุรุษไปชั่วคราวแต่จะสืบผีไม่ได้ จนกว่าลูกสาวจะมีลูกชายซึ่งจะมารับหน้าที่สืบผีและ เลี้ยงผีบรรพบุรุษแทนแม่คือไป ซึ่งในกรณีเช่นนี้ฝ่ายหญิงจะต้องมีลูกชายมากกว่า 1 คนขึ้นไป โดยมอบหมายให้ลูกชายคนใดคนหนึ่งรับ เลี้ยงผีบรรพบุรุษทางฝ่ายแม่ เป็นกรณีพิเศษ ส่วนลูกชายที่เหลือทั้งหมดจะ เลี้ยงผีทางฝ่ายพ่อตามปกติ ซึ่งในกรณีเช่นนี้มีน้อยมากแทบจะไม่มีเลยในสังคมลาวโซ่งบ้านสระ เพราะแต่ละครอบครัวมักจะมีลูกชายหรือหลานชายกันแทบทั้งสิ้นหรือถ้าไม่มีลูกชายหรือหลานชายก็มักจะไปขอลูกชายหรือหลานชายของญาติผีเดียวกันมา เลี้ยง เป็นบุตรบุญธรรม เพื่อสืบผีและ เลี้ยงผี เรือนคือไป

ในด้านเครือญาติของสังคมลาวโซ่งนั้น เนื่องจากส่วนใหญ่ลูกชาย เมื่อแต่งงานแล้วมักจะนำภรรยา เข้ามาอยู่ในบ้านพ่อแม่ของคนอย่างถาวร และเวลาแยกบ้านมักจะแยกไปสร้างบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียงกับครอบครัวของพ่อแม่ฝ่ายชาย และความสัมพันธ์ที่ผู้หญิง เมื่อแต่งงานจะต้อง เข้าผี นับถือผีทางฝ่ายชาย ตลอดจนประเพณีที่เกี่ยวกับการ เลี้ยงผีบรรพบุรุษ ทำให้การสนิทสนมไปมาหาสู่กันระหว่างญาติมักจะเป็นในกลุ่มเครือญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายสามี ซึ่งเรียกกันว่า ญาติผีเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่ส่วนความสัมพันธ์ในเครือญาติฝ่ายแม่หรือญาติอื่น ๆ มีน้อยกว่าเครือญาติฝ่ายพ่อ ทั้งนี้เพราะเครือญาติฝ่ายพ่อมักจะอยู่ร่วมกันหรืออยู่ใกล้เคียงกันและมีประเพณีที่ทำให้พบปะสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น เช่น ประเพณี เสน เรือน เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า เครือญาติที่อาศัยอยู่ในครอบครัวของลาวโซ่งบ้านสระนั้นร้อยละ ๑๒.๘๖ ที่เป็นเครือญาติฝ่ายพ่อและมีเพียงร้อยละ ๗.๑๔ เท่านั้นที่เป็นเครือญาติฝ่ายแม่ ซึ่งมักเป็นกรณีที่ฝ่ายชาย อาสา ขาด นั้นเอง (ดูตารางที่ 15 ในภาคผนวก ก.)

ส่วนในด้านการนับถือ เครือญาตินั้น ลาวโซ่งบ้านสระจะนับถือ เครือญาติทางฝ่ายพ่อ และทางฝ่ายแม่ไม่ เท่ากันคือมักจะมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับ เครือญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายสามี มากกว่า และเครือญาติฝ่ายพ่อก็จะมีบทบาทในครอบครัวมากกว่า เครือญาติฝ่ายแม่ด้วย จากการ ศึกษาพบว่า ลาวโซ่งนับถือ เครือญาติทางฝ่ายพ่อฝ่ายเดียว ร้อยละ 53.57 นับถือ เครือญาติทั้ง ฝ่ายพ่อและแม่ร้อยละ 46.43 ส่วนที่นับถือ เครือญาติฝ่ายแม่ฝ่าย เดียวนั้นไม่มี เลข (ดูตารางที่ 16 ในภาคผนวก ก.) ซึ่งจะสอดคล้องกับการให้ความสำคัญในระหว่างเครือญาติ กล่าวคือ ลาวโซ่งจะให้ความสำคัญกับ เครือญาติผี เดียวกันซึ่ง เป็นเครือญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายชายมากกว่า เครือญาติฝ่ายแม่ซึ่งถือว่าเป็น เครือญาติธรรมดาหรือ เครือญาติต่างผีกันซึ่งพบว่าลาวโซ่ง เห็นว่า เครือญาติผี เดียวกันมีความสำคัญมากกว่า เครือญาติธรรมดาส่งร้อยละ 78.57 ในขณะที่เห็นว่า เครือญาติธรรมดามีความสำคัญเพียงร้อยละ 21.43 เท่านั้น (ดูตารางที่ 17 ในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้ เพราะเนื่องจากความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษนั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบ เครือญาติในสังคมลาวโซ่งนั้น เป็นแบบบิดาโลหิต (Patrilineal) คือให้ความสำคัญกับ เครือญาติฝ่ายพ่อ

เมื่อพิจารณาในด้านศัพท์ทางเครือญาติ ศัพท์ทางเครือญาติในที่นี้หมายถึงคำที่ใช้ เรียกพ่อแม่ญาติพี่น้องนั่นเอง ในสังคมลาวโซ่งมีศัพท์เรียกเครือญาติแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ อื่น ๆ และคนไทยทั่วไป เนื่องจากลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูดภาษาเขียน เป็นของตนเอง จากการสัมภาษณ์ลาวโซ่งบ้านสระพบว่า ศัพท์เรียกเครือญาติในภาษาลาวโซ่งนั้นเมื่อ เปรียบเทียบกับภาษาไทยจะเห็นความแตกต่างได้ดังนี้

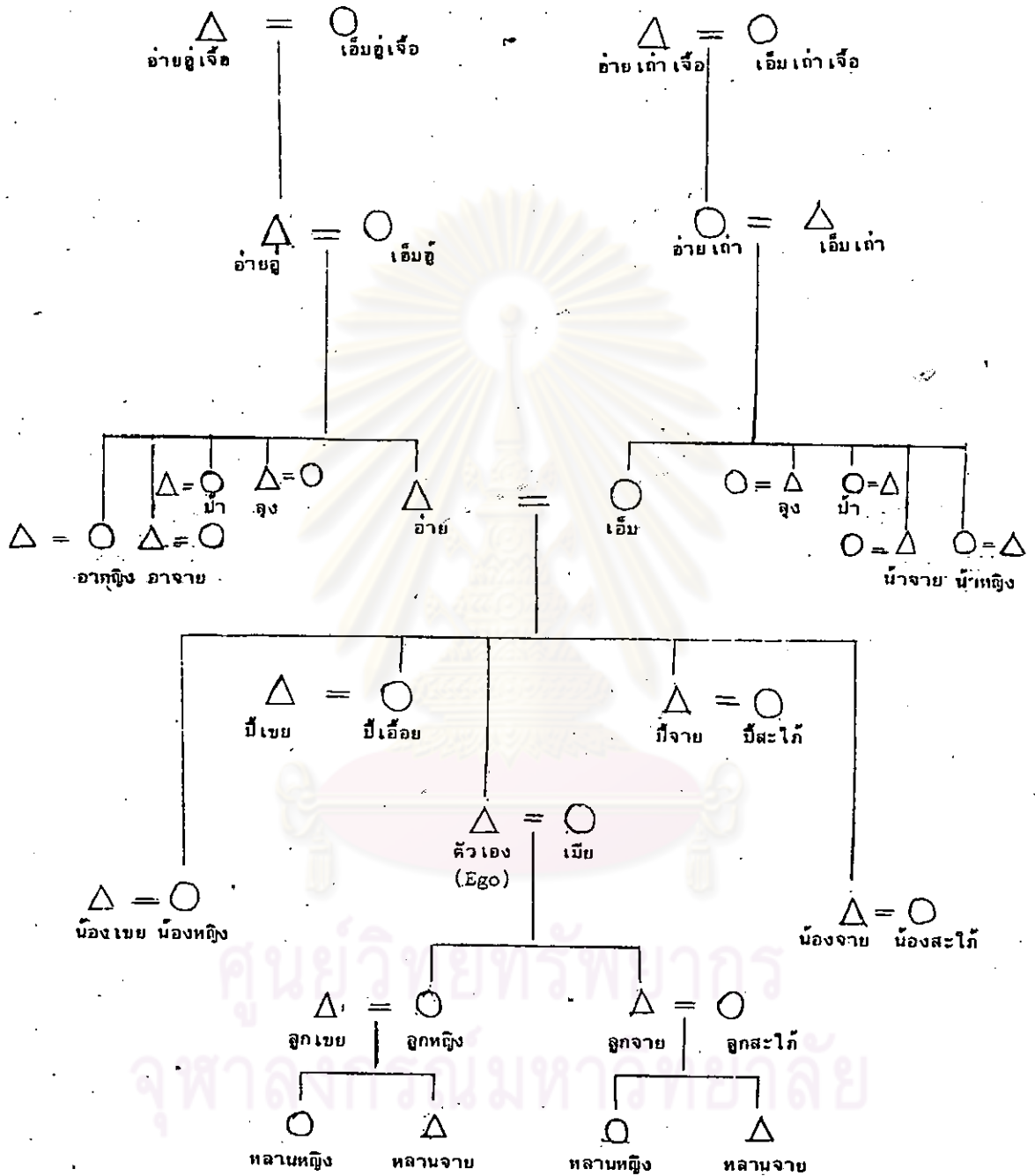
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศัพท์เรียกเครือญาติภาษาไทย

พ่อ
แม่
ปู่
ย่า
ตา
ยาย
ปู่ทวด
ย่าทวด
ตาทวด
ยายทวด
หลาน
เหลน
ลุง
ป้า
น้า
อา
ลูกสาว
ลูกชาย
พี่สาว
พี่ชาย
น้องสาว
น้องชาย
ลูกพี่ลูกน้อง

ศัพท์เรียกเครือญาติภาษาลาวไซ่ง

อ้าย
เอ้ม
อ้ายอู๋
เอ้มอู๋
อ้ายเถ่า
เอ้มเถ่า
อ้ายอู๋เจื้อ
เอ้มอู๋เจื้อ
อ้ายเถ่าเจื้อ
เอ้มเถ่าเจื้อ
หลาน
เหลน
ลุง
ป้า
น้า
อา
ลูกหญิง (ลูกชายก็อ๋อ)
ลูกชาย (ลูกหญิง)
ปี่เอื้อย
ปี่จาย
น้องหญิง
น้องจาย
ลูกพี่ลูกน้อง

ภาพที่ 5 แผนผังแสดงกิตติทางเครือญาติของลาวโซ่ง

โครงสร้างอำนาจในครอบครัว

เนื่องจากในสังคมลาวไซ่งให้ความสำคัญแก่ลูกชายมากกว่าลูกสาวและโดยเหตุที่ระบบการเลือกที่อยู่อาศัย การสืบทอดมรดกที่ดิน การสืบทอดอาชีพ การนับถือผี และการเลี้ยงผี มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะให้ความสำคัญแก่เครือญาติทางฝ่ายชายมาก ในสังคมลาวไซ่งผู้ชายจึงมีสถานภาพทางสังคมสูง ผู้ชายได้รับการยกย่องให้เป็นใหญ่ เป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้ชายจะมีสิทธิและมีส่วนในการปกครองดูแลทรัพย์สินในขณะที่เป็นอิสระหรือแยกครอบครัวออกมาจากความปกครองของพ่อแม่และสถานภาพของผู้ชายจะสูงขึ้นอีกเมื่อลูกชายแต่งงานและนำลูกสะใภ้เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้าน

ผู้ชายเมื่อครอบครัวขยายใหญ่ขึ้นและอายุมากขึ้น ความสำเร็จในครอบครัว และสถานภาพทางสังคมก็ยิ่งมากขึ้นตามลำดับ การจัดพิธีกรรมในระดับครอบครัวตลอดจนการจัดพิธีกรรมหรืองานฉลองต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านจะมีผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัวเป็นผู้นำสำคัญ นอกจากนี้ผู้ชายจะให้ความร่วมมือในการเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน เข้าร่วมประชุมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ส่วนผู้หญิงจะร่วมอภิปรายและออกความเห็นน้อย และมักจะเป็นคนคอยตามสามีหรือพ่อเสียมากกว่า อย่างไรก็ตามในสังคมลาวไซ่งผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็มักจะเป็นผู้ชาย เช่น หมอเสนา หมอมด หมอสะ ล่ามแต่งงาน เขยยก เจ้าจำ กรรมการศาลหรือแม่แต่ผู้ใหญ่วillage

ภายในครอบครัวพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจะมีอำนาจมากที่สุดในบ้าน เป็นผู้รับผิดชอบสมาชิกในครอบครัว สามีจะมีอำนาจมากกว่าภรรยา ในกรณีที่มีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้นภายในครอบครัวพ่อหรือหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด โดยสมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ภรรยา มักจะปล่อยให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ เป็นหน้าที่ของสามี ในบางเรื่องภรรยาอาจจะออกความเห็นในลักษณะของการปรึกษาหารือ แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายจะเป็นหน้าที่ของสามีเป็นส่วนใหญ่ การตัดสินใจที่เห็นได้ชัดว่า พ่อหรือสามีมีอำนาจมากกว่าภรรยา เช่น ในการซื้อขายที่ดิน การแบ่งมรดกให้แก่บุตรและการศึกษาของบุตร ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ การตัดสินใจในเรื่องเหล่านี้ ภรรยาจะมอบให้เป็นหน้าที่ของสามีซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาจากการ

ศึกษาพบว่า การตัดสินใจในเรื่องการซื้อขายที่ดินของลาวโซ่งบ้านสระนั้นร้อยละ 58.57 ฝ่ายสามี เป็นผู้ตัดสินใจ และร้อยละ 41.43 เป็นการตัดสินใจร่วมกันของสามีภรรยา ส่วนในเรื่องการแบ่งมรดกที่ดินแก่บุตรว่าจะแบ่งให้ลูกอย่างไร คนละเท่าใดนั้น ก็พบว่า ร้อยละ 62.86 ฝ่ายสามีเป็นผู้ตัดสินใจ และร้อยละ 37.14 เป็นการตัดสินใจร่วมกันของสามีภรรยา ในด้านการพิจารณาในเรื่องการศึกษาของบุตรก็พบว่า ร้อยละ 55.71 เป็นการตัดสินใจของฝ่ายสามี และร้อยละ 44.29 เป็นการตัดสินใจร่วมกันของสามีภรรยา ส่วนการตัดสินใจที่เป็นของภรรยาฝ่ายเดียวในเรื่องสำคัญเหล่านี้พบว่า ไม่มีเลย อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวันอื่น ๆ เช่น การตัดสินใจซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่สำคัญในบ้าน การตัดสินใจว่าควรจะมีลูกกี่คน การคุมกำเนิด การวางแผนครอบครัว และการกู้ยืมเงินนั้น สามีภรรยาก็จะปรึกษาหรือและตัดสินใจร่วมกัน ส่วนการตัดสินใจในการใช้จ่ายเงินในครอบครัวมักเป็นการตัดสินใจของภรรยามากกว่า (ดูตารางที่ 18 ในภาคผนวก ก.)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสังคมลาวโซ่งบ้านสระ ฝ่ายชาย เป็นใหญ่คือเป็นผู้นำ และเป็นหัวหน้าครอบครัว ฝ่ายชายมีอำนาจในครอบครัวมากกว่าฝ่ายหญิงไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนั้น โครงสร้างอำนาจในครอบครัวในสังคมลาวโซ่งจึงเป็นแบบ Patriarchal

การจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน

หมู่บ้านบ้านสระ เป็นชุมชนที่มีลาวโซ่งอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ครอบครัวในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะรู้จักกันหรือมีความสัมพันธ์กันไม่ทางสายโลหิตก็โดยการแต่งงาน หรืออาจจะนับถือกันเสมอญาติ เมื่อพิจารณาทั้งหมู่บ้านแล้วอาจกล่าวได้ว่าหมู่บ้านบ้านสระชาวบ้านมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติไม่ทางใดก็ทางหนึ่งต่อกัน ฉะนั้นความร่วมมือหรือแม้แต่ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งก็ย่อมจะมีผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งหมู่บ้าน

ลาว ไช้บ้านสระ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความรักพวกพ้องมาก ตลอดจนเคร่งครัด ประเพณี ความสำนึกต่าง ๆ คิดว่าพวกตนเป็นคนลาวมากกว่า เป็นคนไทย จากการสอบถาม หัวหน้าครัว เรือนลาว ไช้บ้านสระพบว่า ลาว ไช้ เห็นว่าพวกตนเป็นคนลาวร้อยละ 60.71 ส่วนที่คิดว่าพวกตนเป็นคนไทย เพราะอยู่ในเมืองไทยมีเพียงร้อยละ 39.89 เท่านั้น (ดู ตารางที่ 19 ในภาคผนวก ก.) ลาว ไช้ ที่คิดว่าพวกตนเป็นคนลาวนั้นให้เหตุผลว่า เพราะบรรพบุรุษของตนเป็นคนลาวที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย มีประเพณีพิธีกรรมหลายอย่าง ที่ต่างจากคนไทย แม้แต่ภาษาพูด อาหารการกิน ตลอดจนความเชื่อ ความเป็นอยู่ในชีวิต ประจำวันก็แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม ลาว ไช้ ก็มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทยหรือคนจีนทั่วไปไม่รังเกียจ เดียดฉันท์แต่อย่างใด โดยจะเห็นได้จากการแต่งงานที่ไม่มีกฎเกณฑ์ว่าจะต้อง แต่งงานเฉพาะในกลุ่มลาว ไช้ด้วยกันเท่านั้น แต่ลาว ไช้ จะแต่งงานกับคนไทย จีน หรือ คนนอกกลุ่มอื่น ๆ ก็ได้แล้วแต่ความพอใจของหนุ่มสาว แต่ลาว ไช้ ทั่วไปก็ยังมีความคิดที่อยาก จะให้ลูกหลานแต่งงานกับคนในกลุ่มลาว ไช้ด้วยกันมากกว่าอยู่ดี เนื่องจากการให้อิสระในการ แต่งงานไม่ว่าจะเป็นคนในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้านนี้เอง ทำให้ความผูกพันทาง เครือญาติของ ลาว ไช้ ไม่ได้มีอยู่เฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น หากแต่เครือญาติที่อยู่นอกหมู่บ้าน อาจจะเป็นหมู่บ้าน ที่ใกล้เคียง เช่น หัวซุกบัว หนองหมู หนองเทียม หรือหมู่บ้านห่างไกลนอกตำบลหรือต่างจังหวัด อื่น ๆ ก็ยังมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะ เครือญาติผีเดียวกันจะผูกพันกันแน่นแฟ้นมาก เครือญาติ เหล่านี้จะมาพบปะสังสรรค์กันทุกครั้ง เวลาที่มีการ เสน เริ่นของบรรดาญาติผีเดียวกัน

ในบ้านสระมีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง เกี่ยวกับการตั้งบ้านเรือนคือ การตั้งบ้านเรือน มักจะแยกกันระหว่างผู้ที่ เป็นผู้ท้าวและผู้้อยคือ ผู้ท้าวมักชอบอยู่รวมกัน เป็นกลุ่มในบริเวณฝั่ง ตะวันออกของหมู่บ้านในเขตหมู่ที่ 1 ติดกับคลองเจริญสุข บริเวณนี้จะมีผู้ท้าวที่เป็นเครือญาติกัน ประมาณ 20 ครัวเรือนและอีก 10 ครัวเรือน จะอยู่ปะปนกับผู้้อยทางด้านใต้ติดกับตำบล สระสีมู ครัวเรือนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นครัว เรือนของผู้้อยซึ่งครัว เรือนของผู้้อยนี้จะมี มากกว่าครัว เรือนผู้ท้าวกล่าวคือมีครัว เรือนผู้ท้าว 30 หลัง คิดเป็นร้อยละ 16.13 ของ ครัวเรือนทั้งหมดส่วนครัว เรือนผู้้อยมี 130 หลังคิดเป็นร้อยละ 69.89 และมีคนนอกกลุ่มคือ

คนไทย จีน อยู่ 26 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.98 ของครัวเรือนทั้งหมด (ดูตารางที่ 20 ในภาคผนวก ก.) โดยที่คนไทย จีนจะอยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้านและมีคนจีนบางส่วนอยู่บริเวณสี่แยกของหมู่บ้านที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ตลาด โดยเปิดร้านค้าขาย และมีลาว ไซ่งหลายครอบครัวค้าขายอยู่ในบริเวณนี้ด้วย

ในด้านที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมของลาว ไซ่งบ้านสระนั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า กฎเกณฑ์ถือเป็นข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้แก่

1. การเข้าห้องผี เรือน ห้ามผู้ท้าว เข้าห้องผี เรือนบ้านผู้น้อย และห้ามผู้น้อย เข้าห้องผี เรือนบ้านผู้ท้าว และที่ต่างผีกันแม้จะเป็นญาติกันก็เข้าห้องผี เรือนไม่ได้ ห้องผี เรือนเข้าได้เฉพาะผู้ที่ เป็นญาติผี เดียวกัน เท่านั้น หากขัดขืนก็อาจมีการ เจ็บป่วยหรืออาจ เป็นอันตรายถึงชีวิตได้

2. การตั้งบ้านเรือน ผู้น้อยอาจจะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้บ้านผู้ท้าวได้ แต่ห้ามผู้น้อยสร้างบ้านเรือนอยู่ตรงกลางโดยมีบ้านผู้ท้าวชนาบทั้ง 2 ข้าง เพราะเชื่อว่าจะทำให้คนในบ้านผู้น้อยเจ็บป่วยล้มตาย เนื่องจากผีผู้น้อยไม่อาจคุ้มครองลูกหลานได้ เพราะผีผู้น้อยกลัวผีผู้ท้าว

3. ห้ามประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธี เสนเรือน ในเดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 เพราะเชื่อว่าผี เรือนไม่อยู่ไปเฝ้าถน

4. ในขณะที่มีคนตาย เกิดขึ้นในหมู่บ้านทุกครอบครัวจะหยุดทำงานหนักในช่วงนี้ เช่น ห้ามดำข้าว สร้างบ้าน แล้วพากันมาช่วยบ้านที่มีงานศพ

5. ขณะที่บ้านใดมีคนตาย และยังไม่ทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือน จะถือว่าคนนั้น บ้านและคนในบ้านผู้ตายนั้นยังไม่บริสุทธิ์ จะไปขึ้นบ้านผู้อื่นไม่ได้ ในขณะที่คนในหมู่บ้านก็จะไม่ไปมาหาสู่กับคนในบ้านที่มีคนตาย เช่นกัน จนกว่าจะทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือน เรียบร้อยแล้ว จึงจะไปมาหาสู่กันได้ตามปกติ

6. ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ท้าวและผู้น้อยไปมาหาสู่กันได้ แต่ในด้านการประกอบพิธีกรรม ผู้ท้าวและผู้น้อยจะแยกกัน

7. ผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวซึ่งทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นหมอเสน หมอมด แม่มดหรือผู้ประกอบพิธีอื่น ๆ ก่อนจะไปประกอบพิธีกรรม 1 วันจะต้องปฏิบัติตามข้อห้าม กล่าวคือ

1. ห้ามไปไร่ไปนา แยกพลั่ว แยกไถ
2. ห้ามไปช้อนปลา ช้อนกุ้ง
3. ห้ามนอนกับสามีหรือภรรยา
4. ห้ามกิน เนื้อสัตว์ที่ตนจะไปทำพิธีในวันรุ่งขึ้น
5. ห้ามเหยียบบันไดขั้นสุดท้ายก่อนจะลง เรือนไปทำพิธี

8. ห้ามพี่ชาย น้องชาย เอาข้าวของหรือพืชพันธุ์จากบ้านพี่สาว น้องสาวที่แต่งงานแล้ว เพราะเชื่อตามประเพณีว่า ฝ่ายชายจะทำมาหากินไม่ขึ้น แต่พี่สาว น้องสาว สามารถเอาเข้าของหรือพืชพันธุ์จากบ้านพี่ชายน้องชายได้ ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด

9. ในด้านการแต่งงาน ห้ามพี่น้องสายโลหิต เดียวกัน นามสกุล เดียวกันแต่งงานกัน ส่วนญาติต่างฝัคนั้นไม่มีข้อห้ามแต่งงานกันได้ นอกจากนี้ยังไม่มีข้อห้ามการแต่งงานระหว่างผู้ท้าว กับผู้น้อยหรือลาว ซึ่งกับคนนอกกลุ่มแต่อย่างใด

10. ตามประเพณีการ เลี้ยงผีบรรพบุรุษ เป็นหน้าที่ของลูกชาย แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีลูกชาย เลย ก็อาจจะขอลูกชายของญาติฝั เดียวกันมา เลี้ยง เป็นบุตรบุญธรรม เพื่อสืบหรือมีฉะนั้น ก็อนุโลมให้ลูกสาว เลี้ยงผีบรรพบุรุษไปชั่วคราวจนกว่าจะมีบุตรชายมารับหน้าที่ เลี้ยงผีบรรพบุรุษแทน

ที่กล่าวมานั้น เป็นกฎ เกณฑ์อย่างกว้าง ๆ ที่ลาว ซึ่งบ้านสระถือปฏิบัติกันมา

เมื่อพิจารณาในด้านค่านิยมของลาว ซึ่งบ้านสระ จากการสัมภาษณ์ลาว ซึ่งหลายคนประกอบกับการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พอจะกล่าวได้ว่าลาว ซึ่งบ้านสระมีค่านิยม เช่นการรักสงบรักพวกพ้องและอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความรักสวยรักงาม ชอบความสนุกสนานรื่นเริง ชื่อตรงและชื่อสัจย์ ตลอดจนค่านิยม เกี่ยวกับการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ และการเคารพผู้อาวุโส โดยเฉพาะผู้อาวุโสที่เป็นชายสูงอายุ

อย่างไรก็ตาม สังคมลาวโซ่งบ้านสระ นอกจากจะมีพิธีกรรมระดับครอบครัวที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันของญาติและเพื่อนบ้านแล้ว หมู่บ้านบ้านสระยังมีประเพณีพิธีกรรมที่ถือ เป็นประเพณีของหมู่บ้าน เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงการรวมกันของลาวโซ่งทุกคนในหมู่บ้าน ไม่มีการแบ่งว่า เป็นผู้ท้าวหรือผู้น้อย ประเพณีมีพิธีกรรมดังกล่าวได้แก่ พิธีการบูชาศาลหมู่บ้านหรือการ เลี้ยงศาลประจำหมู่บ้านซึ่งจัดขึ้นในเดือน 6 ข้างขึ้นของทุกปี พิธีคือชะคาหมู่บ้านจัดขึ้นในช่วง 10 ปีต่อครั้ง นอกจากนี้ในหมู่บ้านก็มีประเพณีต่าง ๆ ที่เหมือนคนไทยทั่วไป เช่น สงกรานต์ การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ

การจัดลำดับชั้นทางสังคม

การจัดลำดับชั้นทางสังคม (Social Stratification) หมายถึงการแบ่งสมาชิกของสังคมออกเป็น "ลำดับชั้น" (Strata) อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามที่สังคมได้แบ่งเอาไว้ เช่น ชั้นที่สูงกว่าหรือชั้นที่ต่ำกว่า เป็นต้น

การจัดลำดับชั้นทางสังคม เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติทางสังคมที่เกิดขึ้น นับตั้งแต่มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม กล่าวคือได้แบ่ง เป็นผู้ปกครองและผู้ได้ปกครอง เพราะฉะนั้นในทุกสังคม และ กลุ่มชนจะต้องมีการจัดลำดับชั้นทางสังคม จะแบ่ง เป็นกี่ชั้นโดยใช้กฎเกณฑ์อะไรนั้นก็แล้วแต่ ซึ่งแต่ละสังคมมักจะไม่เหมือนกัน

ในสังคมลาวโซ่งนั้นมีการจัดลำดับชั้นทางสังคมหรือแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 พวก ตามลักษณะพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคม ไทดำโดยใช้ระบบตระกูล เป็นเกณฑ์ แบ่งออกได้ดังนี้

1. ชนชั้นผู้ท้าว ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดในตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเจ้านายในสมัยก่อน ซึ่งแต่เดิมพวกเจ้า เป็นชนชั้นปกครองที่มีตำแหน่งสูงในสังคม พวกเจ้าเท่านั้นที่จะทำหน้าที่ เชิญผี เมืองได้ เพราะเชื่อกันว่าพวกเจ้าลงมา เกิดจากเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ จึงสามารถติดต่อกับผีเมืองได้ ตามประเพณีของลาวโซ่ง เชื่อกันว่า ชนชั้นผู้ท้าวนี้มีศักดิ์สูงกว่าผู้น้อยตั้งแต่มีชีวิตอยู่จนกระทั่งตายไป ผีผู้ท้าวก็สูงกว่าผีผู้น้อย ชนชั้นผู้ท้าว เมื่อตายไปแล้ว เชื่อว่าจะได้ไปอยู่บนสวรรค์ชั้นสูง ซึ่งมีความสวยงามและสุขสบาย ที่อยู่ในสวรรค์ของชนชั้นผู้ท้าวที่ตายไปแล้วนั้น ลาวโซ่ง เรียกว่า "เรือนพาน" หรือ "เรือนพานหลวง"

ลาวโซ่งบ้านสระ มีผู้ที่เป็นผู้ท้าว 30 ครัว เรือน

2. ชนชั้นผู้น้อย ได้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดในตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากคนธรรมดาสามัญชนในสมัยก่อน ลาวโซ่ง เชื่อว่าผู้น้อยคือผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นผู้ท้าว ผู้น้อยมีศักดิ์ต่ำกว่าผู้ท้าว ชนชั้นผู้น้อยจะมีจำนวนมากกว่าชนชั้นผู้ท้าว ชนชั้นผู้น้อยนี้สามารถบูชาสิบรรพบุรุษของตนได้ แต่ไม่สามารถบูชาผีเมืองได้ ชนชั้นผู้น้อยทั้งที่เป็นคนและตายไปแล้วจะเกรงกลัวผีผู้ท้าวมาก (ผีผู้ท้าวลาวโซ่ง เรียกว่าผีใหญ่ ส่วนผีผู้น้อย ลาวโซ่ง เรียกว่าผีน้อย) ชนชั้นผู้น้อยเมื่อตายไปแล้วจะไปอยู่ที่ "คำตอย" ซึ่งเป็นดินแดนที่ต่ำกว่า "เรือนพาน" ลาวโซ่งเชื่อว่าผีผู้น้อยสามารถขึ้นไปเที่ยวที่เรือนพานได้ในตอนกลางวัน แต่จะต้องกลับมาอาศัยอยู่ที่คำตอย ซึ่งเป็นสถานที่อยู่สำหรับผีผู้น้อย

ลาวโซ่งบ้านสระ มีผู้ที่เป็นผู้น้อย 130 ครัว เรือน

ลาวโซ่งทุกคนรู้ตัวดีว่าตนเป็นผู้ท้าวหรือผู้น้อย โดยดูจากการสืบตระกูลว่าอยู่ใน "สิง" (ตระกูล) ไค ถ้าคนใดอยู่ใน "สิงล่อ" ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ท้าว แต่ถ้าบุคคลใดเกิดใน "สิงเลื่อง" "สิงกา" "สิงรี" "สิงกวาง" "สิงคอง" "สิงลู" และ "สิงแลง" ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้น้อย เข้าใจว่าชื่อ "สิง" นั้นเป็นชื่อบรรพบุรุษในสมัยก่อน

ถึงแม้ว่าสังคมลาวโซ่งจะมีการแบ่งชนชั้นออกเป็นสองพวกดังกล่าวแล้ว โดยชัดเจนตั้งแต่มีชีวิตอยู่จนกระทั่งตายไปแล้ว คนทั้งสองพวกนี้ก็มิได้มีการขัดแย้งหรือไม่พอใจในสภาวะความเป็นอยู่ของตนเอง คนธรรมดาถูกอบรมให้เชื่อฟังและยอมรับนับถือการตัดสินใจของผู้ปกครองอยู่เสมอ จนถือเป็นประเพณีกันมาที่จะยกย่องให้เกียรติแก่พวกเจ้า จึงไม่มีการโต้แย้งเรื่องสิทธิอำนาจกัน ซึ่งช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันโดยสันติและยอมรับบทบาทและสถานภาพของกันและกัน ปัจจุบันแม้ว่าจะอพยพมาอยู่ในประเทศไทยร้อยกว่าปีแล้วก็ตาม ลาวโซ่งที่บ้านสระก็ยังคงยอมรับพวกที่สืบสายตระกูลมาจากพวกเจ้าอยู่ซึ่งเรียกกันว่า ผู้ท้าว ถึงแม้ว่าพวกเจ้าจะไม่มีอำนาจในการปกครองหรือสิทธิพิเศษแต่อย่างใดในสังคมยุคนี้และสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนอาชีพก็จะคล้ายคลึงกันกับคนธรรมดาจนดูไม่ออกว่าใคร เป็นผู้ท้าว ใคร เป็นผู้น้อย ฉะนั้นการจัดลำดับชั้นทางสังคมลาวโซ่ง เป็นชนชั้นผู้ท้าวและผู้น้อยนี้ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการ

ดำรงชีวิต แต่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ระหว่างผู้ท้าวกับผู้้อย ซึ่งพวกผู้ท้าวจะต้องทำพิธีใหญ่โตและหรรหามากกว่าผู้้อยและต้องใช้หมอมหรือมดที่เป็นผู้ท้าวที่รู้ข้อปลีกย่อยที่แตกต่างไปจากการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของผู้้อยอีกด้วย นอกจากนี้แล้วในชีวิตประจำวันผู้ท้าวและผู้้อยมีความสัมพันธ์กันร่วมมือกันตลอดจนไปมาหาสู่กัน และช่วย เหลือกันอย่างใกล้ชิดหนุ่มสาวที่เป็นผู้ท้าวและผู้้อยก็สามารถแต่งงานกันได้ ถ้ารักชอบพอกันโดยมีข้อแม้ว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ท้าวต้องจัดพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าว เท่านั้น ในพิธีกรรมต่าง ๆ คนทั้งสองพวกนี้ก็จะไปช่วยงานกันอยู่เสมอ แต่จะฝ่ายต่างก็ปฏิบัติตามแบบฉบับของตนภายใต้การยอมรับของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่สงสัยหรือโต้แย้ง เพราะถือว่าเป็นประเพณีที่จะต้องปฏิบัติกันแบบนั้น เช่นในพิธี เสน เรือนของทั้งสองฝ่าย ผู้ท้าวและผู้้อยไปร่วมงานและช่วยงานได้ในฐานะเพื่อนบ้านหรือ เครือญาติ แต่ทั้งสองฝ่ายจะไม่เข้าไปร่วมปฏิบัติพิธีกรรมในห้องผี เรือนของอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะถือเป็นประเพณีที่เป็นข้อห้ามที่ผู้ท้าวและผู้้อยต่างทราบกันดี

ในสังคมลาวโซ่งบ้านสระ ผู้ท้าวและผู้้อยไม่มีความแตกต่างกันในการดำเนินชีวิตประจำวันและยังมีความร่วมมือช่วย เหลือกัน เป็นอย่างดี ตลอดจนการเลือกผู้นำในหมู่บ้าน เช่นเลือกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้จำกัดว่า ผู้ใหญ่บ้านจะต้อง เป็นผู้ท้าว จะเป็นผู้ท้าวหรือผู้้อยก็ได้ แล้วแต่ชาวบ้านจะเลือกซึ่งก็พบว่าผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนเป็นผู้้อยทั้งคู่ นอกจากนี้คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการศาลส่วนใหญ่ก็เป็นผู้้อย ทั้งนี้อาจ เนื่องจากลาว โซ่งบ้านสระส่วนใหญ่เป็นชนชั้นผู้้อยจึงมีบทบาทในหมู่บ้านมากกว่าผู้ท้าวซึ่งมีจำนวนน้อยไม่กี่ครัวเรือน ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจก็พบว่าผู้้อยหลายครอบครัวมีฐานะดีกว่าครอบครัวผู้ท้าว เช่น ผู้้อยเป็นหัวหน้าโควด้า้อยในขณะที่ผู้ท้าวหลายครอบครัว เป็นลูกไร่ โดยที่พวกผู้ท้าวไม่เห็นว่าเป็นการ เสียศักดิ์แต่อย่างใด เพราะเป็นเรื่องของการทำมาหากิน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ท้าวและผู้้อยในช่วงที่มีชีวิตอยู่ ถ้ายกเว้นการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือดั้งเดิมซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่จะแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนของชนชั้นแล้ว จะสามารถอยู่รวมกันได้โดยไม่เห็นความแตกต่างเลย แต่เมื่อตายไปลาวโซ่งบ้านสระก็ยังคงมีความเชื่อว่าผีผู้ท้าวจะไม่อยู่รวมกับผีผู้้อย จะอยู่แยกกันเป็นชนชั้นอย่างเด็ดขาด แม้แต่สถานที่ เฝ้าศพและสร้างบ้านจำลองในป่าช้าของหมู่บ้านก็ต้องแยกกัน โดยผู้ท้าวจะเฝ้าและสร้างบ้านจำลองอยู่รวมกันทางตอนเหนือของป่าช้า ส่วนผู้้อยจะ เฝ้าและ

มาก เพราะเป็นคนซื่อตรงไปตรงมา ซื่อจริงทำจริง ซื่อสัตย์และช่วย เหลืองานส่วนรวมดีมาก นอกจากนี้มารดาของนายคิงก็เป็นคนทรง เจ้าพ่อทองคำ ซึ่งเป็น เจ้าพ่อประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้านนับถือศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ และชาวบ้านก็นับถือในตัวคนทรงคือมารดาของผู้ใหญ่ตั้งด้วย เพราะเชื่อว่าตระกูลคนทรงเจ้าพ่อคือผู้มีบุญ นายคิงจึงได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากชาวบ้านไปด้วย

อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคน เป็นคนที่เกิดในตระกูลเก่าแก่ของหมู่บ้าน จากกำรสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่าตระกูลเก่าแก่ของหมู่บ้าน ได้แก่ "สิงวี" "สิงเลียง" และ "สิงตอง" ซึ่งเป็นตระกูลของผู้น้อยทั้งสิ้น ตระกูลทั้งสามนี้ เป็นตระกูลที่เริ่ม เข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านก่อนตระกูลอื่น ๆ โดยเฉพาะ "สิงวี" นั้นบรรพบุรุษ เคยเป็นผู้นำในหมู่บ้านมาก่อน ตระกูลเหล่านี้มักครอบครองที่ดินจำนวนมาก เนื่องจากสามารถจับจองได้ก่อน ส่วนใหญ่ฐานะครอบครัวค่อนข้างดี

ผู้นำอื่น ๆ ที่เป็นทางการของหมู่บ้าน นอกเหนือจากผู้ใหญ่บ้านคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านไม่ค่อยมีบทบาทเท่าใดนัก

นอกจากนี้สังคมนาวโชน่งบ้านสระ ยังมีผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และมีบทบาทในหมู่บ้านค่อนข้างมากคือ คณะกรรมการศาล คณะกรรมการศาลนี้มีทั้งหมด 8 คน เป็นผู้ชายล้วนส่วนใหญ่เป็นผู้น้อย โดยมีผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนเป็นหัวหน้าคณะกรรมการศาลมัก เป็นบุคคลที่มีฐานะ เศรษฐกิจค่อนข้างดีและเป็นคนสูงอายุที่ชาวบ้าน เลือกตั้งขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการจากความนับถือศรัทธา คณะกรรมการศาลบางคนก็เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย หน้าที่หลักของคณะกรรมการศาลคือ การจัดงานเลี้ยงศาลประจำปีของหมู่บ้าน การจัดงานเลี้ยงศาล หรืองานอื่น ๆ ที่คณะกรรมการศาลจัดขึ้นจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างดี และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนับถือ เชื่อฟังศรัทธาคล้อยตามคณะกรรมการศาลมากกว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน

ส่วนผู้นำในสังคมนาวโชน่งบ้านสระอื่น ๆ เช่น ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น หมอเสน หมอมด เจ้าจำ เขยกก ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ในการ

ปกครอง แต่จะมีบทบาทในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความ เชื่อดั้งเดิม ผู้ประกอบพิธีกรรมจะมี สถานภาพทางสังคมสูง และได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบพิธี กรรมของลาวโซ่งเหล่านี้มีบทบาทในการดำเนินชีวิตในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อถือในประเพณี ดั้งเดิมเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามลาวโซ่งบ้านสระเป็นกลุ่มชนที่รักพวกพ้องมาก ไม่ว่าใครจะเป็น ผู้นำในหมู่บ้าน ถ้าเป็นคนลาวโซ่งด้วยกันชาวบ้านก็จะให้การเคารพนับถือ เชื้อพ้องทั้งนั้น การขัดแย้งภายในหมู่บ้านมีน้อย ทั้งนี้เพราะผู้นำในหมู่บ้านและชาวบ้านก็ไม่ใช่อื่นไกล ส่วนใหญ่ ก็เป็นญาติพี่น้องกันซึ่งมักเกี่ยวดองกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

โครงสร้างอำนาจในชุมชน

หมู่บ้านบ้านสระ เป็นหมู่บ้านที่เหมือนกับหมู่บ้านทั่วไปในประเทศไทยซึ่งโดยทางการ แล้วจะมีผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจในการปกครอง โดยขึ้นตรงต่อกำนันอีกคนหนึ่ง สำหรับกำนันนั้น ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในบ้านสระมากนัก เพราะกำนันเป็นคนนอกกลุ่มคือ เป็นคนเชื้อชาติจีนและอยู่ นอกหมู่บ้านคืออยู่ที่หมู่บ้านหนองพวงนก ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงมีบทบาทและอำนาจในการปกครอง ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ก็มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านที่ทางการแต่งตั้งขึ้น แต่มีบทบาท ในหมู่บ้านน้อย เมื่อเทียบกับผู้ใหญ่บ้าน

หมู่บ้านบ้านสระมีผู้ใหญ่บ้านสองคน เพราะบ้านสระแยกเป็นสองหมู่ในทางการปกครอง ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนต่างเป็นอิสระในการปกครองหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านของตนและเนื่องจาก ผู้ใหญ่บ้านทั้งสอง เป็นคนที่เกิดในตระกูลเก่าแก่ของหมู่บ้านซึ่งมีเครือญาติตระกูลเดียวกันจำนวนมาก ในหมู่บ้านอีกทั้งบรรพบุรุษเคยเป็นผู้นำของหมู่บ้านมาก่อน ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจ ของผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนค่อนข้างดีพอที่จะช่วยเหลือลูกบ้านทางการเงิน เล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 นั้นเป็นหัวหน้าโควคำอ้อยด้วย ดังนั้นจึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านมีญาติพี่น้อง และพวกพ้องจำนวนมาก ชาวบ้านให้ความเกรงใจ ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือไม่ขัดแย้ง ในผู้นำ ความคิดของผู้ใหญ่บ้านมีอิทธิพลต่อความคิดของลูกบ้านให้คล้อยตาม จะเห็นได้จากการ ทำหมัน เมื่อผู้ใหญ่บ้านทำหมันและชักชวนชาวบ้าน ชาวบ้านหลายคร หนครวัก็เห็นดีเห็นงามทำตาม

ไปด้วย จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหลายคนต่าง เห็นว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวของตนได้ เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนใจหรือรู้สึกว่าจะไม่ปลอดภัย ชาวบ้านเห็นว่าคุณใหญ่บ้านเป็นคนที่น่าเชื่อถือในความคิด เห็นและสามารถแก้ไขปัญหของหมู่บ้านได้ นอกจากนั้นผู้ใหญ่บ้านยังรอบรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของลาวไซ่ง สามารถอ่านเขียนภาษาลาวไซ่งได้คล่อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในสังคมลาวไซ่งบ้านสระนั้น ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจอย่างแท้จริง

กลุ่มผู้มีอำนาจอีกกลุ่มหนึ่งในบ้านสระคือ คณะกรรมการศาลหมู่บ้านซึ่ง เป็นคณะกรรมการที่ชาวบ้านเลือกตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ อยู่ในตำแหน่งตามความพอใจไม่มีกำหนดแน่นอนจนทำหน้าที่หลักคือ เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดงานเลี้ยงศาลประจำหมู่บ้าน เป็นประจำทุกปี คณะกรรมการศาลมีทั้งหมด 8 คน โดยมีผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคน เป็นหัวหน้าและหนึ่งในคณะกรรมการศาลคือ นายจันทร์ สระทองหน ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาก นายจันทร์ เกิดใน "สี่ (ตระกูล) วิ" และเป็นหมอ เสน หมอสะ และ เจ้าจำประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการศาลมัก เป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เป็นผู้สูงอายุ ชาวบ้านเคารพนับถือศรัทธา และ เชื่อถือในความคิด เห็น เป็นที่ปรึกษาของผู้ใหญ่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ คณะกรรมการศาลบางคนก็เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย คณะกรรมการศาลนี้จะเป็นฐานอำนาจสำคัญของผู้ใหญ่บ้าน จะเห็นได้จากนโยบายการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชนลาวไซ่งที่ผู้ใหญ่บ้านทำอยู่ในบ้านสระก็ได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการศาล โดยคณะกรรมการศาลจะช่วยชักชวนชาวบ้านให้ เห็นดี เห็นงามในการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมอีกต่อหนึ่ง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านที่สมควรกล่าวถึงคือ เจ้าของโรงสี ไชยคถาวร ซึ่งมีกิจการร้านค้าและโรงสีขนาดใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน เจ้าของโรงสี เป็นคนจีนที่เข้ามาตั้งรกรากไม่นานนัก เป็นหัวหน้าไควด้าอ้อยที่มีลูกไร่มากที่สุดในหมู่บ้าน พร้อมทั้ง เป็นแหล่งให้ เงินกู้ที่สำคัญแก่ลาวไซ่งที่บ้านสระและหมู่บ้านใกล้เคียง เจ้าของโรงสีมีอิทธิพลต่อชาวบ้านสระพอสมควร เพราะเป็นพ่อค้าคนสำคัญที่ชาวบ้านสามารถกู้ยืม เงินยามขัดสนและ เดือดร้อนได้ตลอดเวลา ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมขายผลผลิตให้แก่ เจ้าของโรงสีในหมู่บ้านด้วย ทั้งนี้ เพราะรู้จักกันดีและไม่ต้องขนส่งไกล ชาวบ้านมักจะกล่าวขานกันว่า เจ้าของโรงสี ไชยคถาวร เป็น คนที่รวยที่สุดในหมู่บ้านเนื่องจากมีกิจการร้านค้าและโรงสีขนาดใหญ่และมีที่ดินครอบครองจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเจ้าของโรงสีจะมีอิทธิพลต่อชาวบ้านในหมู่บ้านแต่ก็เป็นอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอำนาจในการปกครองของหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพราะเจ้าของโรงสี เป็นคนจีนที่สนใจในเรื่องการค้าอย่างเดียว ลูกหลานของเจ้าของโรงสี ก็ไม่ได้สนใจ เรื่องการเมืองนักนอกจากช่วยพ่อแม่ดำเนินกิจการโรงสีและร้านค้า เท่านั้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีอำนาจอิทธิพลในหมู่บ้านบ้านสระก็คือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการศาล ตลอดจนผู้ประกอบการต่าง ๆ ตามความ เชื่อถือดั้งเดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย